

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

РИТОРИКА

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів

Укладач Вринчану Ф.Д.

Чернівці

**Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**

2022

УДК 808(072)
Р 551

Р 551

Укладач Вринчану Ф.Д.

Риторика : методичні рекомендації до самостійної роботи студентів.
Чернівці, Чернівець. нац. ун-т, ім. Ю. Федьковича. 2022. 32 с.

Методичні рекомендації до курсу «Риторика та культура мовлення» призначені для самопідготовки і використання на заняттях або для перевірки здобутих і вироблених студентами знань та умінь. Викладено навчальні матеріали, наведено завдання до самостійної роботи подано перелік рекомендованої літератури. Робота зі запропонованим матеріалом сприятиме закріпленню, удосконаленню й систематизації знань про основні питання риторики.

УДК 808(072)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

PRELIMINARII

Activitatea independentă a studenților (studiul independent) reprezintă o componentă foarte importantă a procesului de învățare academică. Pe perioada studiilor universitare, studenții desfășoară o serie de activități, de natură intelectuală, profesională, caracterizate printr-o deosebită complexitate. Eficiența acestor activități este condiționată de organizarea corespunzătoare a acestora, conform unor cerințe care trebuie stabilite cu precizie și respectate cu rigurozitate. Pentru a desfășura în mod eficient activități individuale, studentul are nevoie de o serie de abilități, a căror formare necesită efort sistematic. De-a lungul anilor de studii, fiecare student își dezvoltă strategii proprii de studiu independent.

Printre activitățile destinate studiului individual, uzitate în mediul universitar, frecvente sunt: documentarea (studiul lucrărilor de specialitate), analiza și aprofundarea informației din notele de curs, elaborarea de referate și eseuri etc. În cazul disciplinei „Retorica și cultivarea limbii” aceste activități sunt orientate către atingerea obiectivelor disciplinei și formarea competențelor specifice: însușirea terminologiei de specialitate, definirea conceptelor specifice domeniului și utilizarea lor în situații concrete, rezolvarea unor situații inedite ale practicii discursive, din viața cotidiană sau din domeniul profesional, însușirea unor tehnici de muncă eficientă în practica discursului oratoric. Studentul trebuie: să-și însușească formele elementare de argumentare, precum și normele de folosire corectă a acestora; să cunoască și să utilizeze resursele limbii pentru a asigura caracterul estetic al unui discurs; să cunoască și să explice structura discursului oratoric.

Ghidul metodic oferă o serie de materiale care vin în sprijinul celor studenților și conține o serie de indicații metodice necesare aprofundării și sistematizării cunoștințelor teoretice referitoare la sistemul retoric în general și la utilitatea oratoriei în societatea contemporană, în special.

ПЕРЕЛІК ТЕМ І ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Тема 1

Риторика: de la știință la artă

Termenul *retorică* se referă la evoluția și complexitatea unui fenomen care a caracterizat timp de mai bine de două mii de ani atât reflecțiile, cât și practicile cuprinse, într-o măsură mai mică sau mai mare, în sfera conceptuală a acestei denumiri. Caracterul multi-, inter- și transdisciplinar al retoricii marchează ansamblul științelor umane de la filozofie la hermeneutică, de la comunicarea științifică la teoria figurilor de stil. Prin urmare, în sensul cel mai general, retorica este arta discursului bene dicendi, sau mai pe înțeles, arta de a vorbi bine, prin discurs înțelegându-se un ansamblu organizat de fraze asupra unui subiect dat.

Retorica ocupă un loc central în cadrul procesului de comunicare actual, în care semnificația discursului se construiește ca rezultată a interacțiunii partenerilor (locutor/interlocutor; autor/lector, orator/auditor). Această perspectivă nouă susține ideea conform căreia retorica nu mai este privită astăzi ca o „artă a ornamentării” discursului, ci mai degrabă ca un mod firesc al producerii acestuia: „fie că vrem, fie că nu vrem, retorica s-a insinuat în cotidian cu multiplele sale forme și constructe, modificând modul nostru de gândire”. Din acest punct de vedere, studiul retoricii și al teoriei argumentării este esențial pentru: înțelegerea funcționării discursului de orice tip (politic, mediatic, publicitar, didactic etc.); facilitarea unei „lecturi” critice a textelor politice, publicitare, mediatică conform unei grile de decodare care presupune instituirea unor mecanisme de apărare/imunizare în fața manipulării; producerea unor discursuri adecvate situațiilor de comunicare într-o eră comunicațională care a depășit stadiul „informațional”.

Întrebări de control:

1. Care este obiectul de studiu al retoricii?
2. Care sunt raporturile dintre retorică și alte domenii ale științei?

3. Care sunt semnificațiile termenilor docere, delectare și movere în concepția lui Cicero (cu referire la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească un discurs retoric).
4. Cu ce științe se intersectează obiectul de studio al retoricii?

Рекомендована література до теми: [1, 14, 17, 19]

Тема 2

Retorica în lumea contemporană: tradiții și perspective

Retorica impregnează ansamblul relațiilor sociale, transpare în procesul comunicării, al interacțiunii umane, în cursul dezbaterilor politice, al discuțiilor cotidiene sau mediatice, al justificărilor și probatoriilor juridice sau în demonstrații științifice și virtuozități oratorice. Așa cum arată D.Rovența-Frumușani: „A argumenta nu este nicidecum un lux, ci o necesitate. A nu putea argumenta este o altă cauză de inegalitate culturală care se suprapune tradiționalei inegalități economice. Or, sistemul democratic acordă tuturor cetățenilor dreptul de a lua cuvântul prin instituirea libertății de expresie ca drept constituțional de bază.

Secolul al XX-lea va fi marcat de o retorica rediviva care este „Cheie de boltă a culturii noastre”, reprezentând „mai mult decât un set de reguli...; prin amploarea observațiilor, precizia definițiilor și rigoarea clasificărilor, ea se constituie ca studiu sistematic al resurselor limbajului”. Ceea ce pare însă că domină definițiile actuale propuse pentru retorică este trăsătura referitoare la implicarea profundă a acesteia în comunicare și acțiune, în cotidian: „retorica este întâlnire dintre oameni și limbaj în prezentarea diferențelor și identităților lor”.

Întrebări de control:

1. În ce constă utilitatea retoricii în societatea modernă?
2. Care sunt primele manuale de retorică și în ce constă aplicabilitatea lor în activitatea comunicațională?
3. Orientarea generică și pragmatică a retoricii.
4. Utilitatea și obiectul retoricii. Funcțiile retoricii.

Рекомендована література до теми: [1, 14, 17, 19]

Tema 3

Legile și principiile retoricii. Arta de a vorbi frumos și convingător

Retorica – *ars bene dicendi* – acționează asupra interlocutorului, limbajul fiind esențialmente acțiune de instruire, delectare și impresionare a acestuia: *docere / delectare / movere*. Cititor asiduu al predecesorilor săi, Quintilian, ultimul mare retor al epocii greco-latine, se distinge de necorectitudinea sofisților pentru a se apropia de moralismul platonice, dar la polul celălalt: retorica este necesarmente morală pentru că nu poți vorbi bine decât dacă ești un om cinstit. Inversând preceptul socratic „nu există retorică fără virtute”, Quintilian pare să afirme „nu există virtute fără retorică”, instaurând în acest fel o estetizare a moralei.

Cicero, în lucrarea „De oratore”, formulează principiile fundamentale ale retoricii: a) calitățile pe care un orator trebuie să le îndeplinească sunt esențiale: ascuțimea minții logicianului, cugetarea filosofului, exprimarea poetică, memoria, gesturile actorului, vocea tragedianului. b) condiția esențială a unui orator este talentul oratoric; c) cultură generală cât mai vastă; d) stilul elegant, sobru, caracterizat prin decență, claritate, probitate; e) elocvența și legătura acesteia cu literatura, alături de stapânirea limbii și limbajului, pentru a ajunge la sufletul publicului.

Întrebări de control:

1. Evoluția obiectului de studiu al retoricii.
2. Știința „textului neliterar” vs. știința „textului literar”.
3. De la arta „de a vorbi bine” la disciplina care studiază vorbirea figurată.
4. Aspecte comunicaționale în societatea modernă.

Рекомендована література до теми: [3, 8, 12, 20]

Tema 4

Elemente ale retoricii clasice în primele manuale de retorică românească

Una din cele mai vechi școli în care se preda și retorica, se pare ca a fost Școala latină de la Putna, datând din sec. XV. Aici sunt

menționați „ritorul” Eustatie prin 1493 și ritorul Lucaci prin 1581; în aceasta școală erau studiați Platon, Aristotel și Cicero. Pe lângă retorica, mai erau predate logica, gramatica, dialectica etc. Școala a funcționat până prin 1780, când va fi închisă ca urmare a înființării „Școlii duhovnicești”, de către Vartolomeu Măzăreanu și Iacob Putneanul.

Un rol însemnat pentru cultura românească l-a jucat Școala de la Sf. Sava din București, înființată aproximativ în anul 1695, în opinia unor specialiști de Serban Cantacuzino, în opinia altora de Constantin Brâncoveanu. Învățământul aici avea un caracter enciclopedic, mai mult de cultură generală, după tradiția medievală.

Întrebări de control:

1. Tradiția preocupărilor pentru retorică în spațiul cultural românesc.
2. Ideile novatoare ale lui Ioan Molnar Piuariu.
3. Simion Marcovici și preocupările pentru studiul textului din perspectivă retorică.
4. Dimitrie Gusti: inițiator al școlii românești de retorică.

Рекомендована література до теми: [2, 7, 16, 20]

Тема 5

Elocința antică și argumentarea neoretorică

Lipsită de componenta sa filozofică și privilegiind elocința, retorica nu mai este artă a discursului, ci artă a stilului și se limitează în principal la studiul formelor limbajului ornamentat, la figuri și la acțiunea oratorică. Sfârșitul filologiei umaniste și trecerea de la literatura clasică la literatura romantică fac ca retorica, care își are sursa în regulile și normele discursului, să fie exclusă dintre artele frumoase: în contextul artelor limbajului, elocința devine antiteza poeziei. În domeniul analizei literare, domeniul retoricii se împarte între stilistică, poetică, istoria literară și estetică.

Pierderea statutului de disciplină de învățământ, a fost compensată pentru retorică, la puțin timp după aceea, de o revalorizare a obiectului său, ca și de redefinirea raporturilor între argumentație și expresie în filozofie, studii literare, iar mai recent în

diferite direcții lingvistice, mai ales cele pragmatice și enunțiative (J. L. Austin, J. R. Searle, P. Grice, O. Ducrot).

Întrebări de control:

1. Retorica genurilor
2. Neoretorica franceză
3. Teoria argumentării și teoria persuasiunii
4. Teoria elocinței și a compoziție discursului

Рекомендована література до теми: [8, 9, 16, 19]

Тема 6

Oratorul: figura centrală a retoricii

Cicero observa că orator e acela care poate să vorbească:

- a) cu o bună cunoaștere a subiectului pe care și l-a ales;
- b) cu o ordine metodică în argumente;
- c) cu eleganță a formei de exprimare a argumentelor;
- d) ajutat de o bună memorie;
- e) având un nivel de ținută de credibilitate și prestanță exterioară;
- f) cu o adâncă cunoaștere a publicului, a modurilor în care acesta poate fi mișcat, prin ce fel de limbaj și în ce sens.

Actorii situației argumentative sunt desemnați diferit în funcție de poziția pe care o ocupă în cadrul interacțiunii comunicative. Astfel, din perspectivă lingvistică, enunțurile sunt produse de un locutor pentru un interlocutor. Emițătorul și destinatarul sunt termenii de bază în cadrul teoriei ce are ca obiect de studiu actelor de vorbire. Din punctul de vedere al retoricii, principalul actor al argumentării este oratorul care se adresează publicului (auditoriu). „Adversarii” unui duel argumentativ sunt desemnați adesea prin termeni marcați de imprecizie ca oponent și preopinent.

În cazul în care schimburile argumentative depășesc cadrul partenerilor direct implicați, se poate vorbi de prezența terților. Argumentarea legată de structura interacțiunii verbale este o confruntare, pe un un mod polemic sau cooperativ, a unui discurs și a unui contradiscurs orientate de aceeași întrebare/problemă.

1. Personalități marcante ale oratoriei antice.

2. Particularități ale stilului oratoric la Cicero.
3. Oratorul în societatea comunicațională modernă.
4. Relația orator-public.

Рекомендована література до теми: [1, 7, 21, 25]

Тема 7

Figurile retorice

Retorica a desemnat prin termenul figură un ansamblu de fenomene sintactice, semantice, pragmatice și stilistice atât de variate încât secole de-a rândul nu s-a putut realiza un cadru coerent și stabil care ar fi permis o descriere exhaustivă a acestora. Termenul „figură” se caracterizează printr-o remarcabilă capacitate unificatoare și omogenitate conceptuală, în ciuda diferențelor dintre diversele taxonomii. Aceste calități par să se datoreze ideii de formă cu care figura este asociată în mod constant și tradițional.

Retorica a încercat de-a lungul istoriei să armonizeze perspective diferite asupra termenului figură. Astfel, sensul privilegiat în mod tradițional considera figura drept „o schimbare rațională de sens sau de limbaj în raport cu modelul obișnuit și simplu de a se exprima” (și în acest caz, orice schemă și figură trebuie înțeleasă ca „o schimbare făcută intenționat în sens ori în cuvinte prin care ne abatem de la calea obișnuită și simplă”).

Întrebări de control:

1. Definierea figurii în retorica veche
2. Figuri de cuvinte și figuri de gândire
3. Particularitățile figurilor gramaticale.
4. Rolul figurilor de stil în retorica modernă și în retorica de tip clasic

Рекомендована література до теми: [3, 6, 18, 20]

Тема 8

Teoria argumentării

Teoria argumentării poate fi definită ca studiu al tehnicilor discursive ale raționamentului practic, prin care un individ urmărește

să determine sau să sporească adeziunea celorlalți la anumite idei sau opinii ale sale. Dintr-o perspectivă tradițională, teoria argumentării este considerată ca parte constitutivă a sistemului retoric. Teoria argumentării s-a dezvoltat însăși în cadrul științific al logicii. Pornind de la constatarea că, în limba naturală, procesele argumentative sunt impregnate de retorică și logică, punctul de vedere modern asupra argumentării încearcă să realizeze locul comun al intersecției acestor două direcții de cercetare. Tendințele recente în studiul argumentării integrează decoperirile pragmaticii, în special ale teoriei actelor de limbaj și extind aria cercetării spre surpinderea fenomenului la nivelul cotidianului.

Argumentarea reprezintă un de asemenea un ansamblu de tehnici de legitimare a credințelor și a comportamentelor. Ea caută să influențeze, să transforme sau să întărească credințele/comportamentele țințelor (colocutori.) Argumentarea în limbajul natural se sprijină pe paraverbal și pe implicit.

Întrebări de control:

1. Tipologia argumentelor.
2. Conectori argumentativi
3. Strategii argumentative
4. Teoria și practica argumentării în retorica de tip clasic și în neoretorică

Рекомендована література до теми: [1, 7, 18, 24]

Тема 9

Teorii specifice domeniului logicii în neoretorică

Neoretorică este focalizată pe mecanismele discursului social (argumentarea prin legătură cauzală, mijloc/scop etc.) își are originea în filozofia dreptului și spațiul de manifestare în controversa juridică, propaganda politică, publicitate. Logica limbajului natural este o logică-proces, în timp ce logica sistemelor formale este o logică-sistem. Raționamentul poate fi definit „ca proces de trecere de la unele propoziții, numite premise la o propoziție numită concluzie, astfel încât dacă premisele sunt adevărate concluzia este adevărată

sau cu mare probabilitate adevărată” și ca „formă logică corespunzătoare procesului de trecere de la premise la concluzie”.

Argumentarea se reduce în această perspectivă la o combinare teoretică circumscrisă procedurilor logico-lingvistice care par să existe independent de psihologie și istorie, altfel spus de bogăția și complexitatea umană. Validitatea unui argument va fi apreciată după locul său în enunț, fără a se ține seama de personalitatea și cultura interlocutorilor, ceea ce actualizează o constantă a lingvisticii moderne: tentația sistematicii structurale.

Raționamentul reprezintă de fapt asamblarea argumentelor într-o structură coerentă. El permite ca acestea să fie prezentate sub forma propozițiilor înlănțuite ținând cont de reguli stabilite, și în acord cu planul de ansamblu al discursului. Modurile de raționament cel mai frecvent folosite în argumentație sunt: inducția, deducția, silogismul și entimema. Logica și dialectica sprijină raționamentul în procesul argumentativ.

Întrebări de control:

1. Raportul dintre retorică și logică.
2. Structura logică a discursului oratoric.
3. Manifestări ilogice în practica comunicățională
4. De la judecată la propoziție. Construcția raționamentului

Рекомендована література до теми: [4, 5, 19, 20]

Lucrare de control evaluativă nr.1

1. Scrieți un eseu pe tema „Oratoria – artă și știință”.
2. Comentați proverbele de mai jos, argumentând opiniile exprimate.
 - a) *Cel mai mare lucru pe care îl poți face pentru un prieten nu este să îi dai din bogățiile tale, ci să i le scoți la iveală pe cele care sunt ascunse în el însuși.* (Benjamin Disraeli)
 - b) *Toți avem propriile noastre mașini ale timpului. Unele ne duc înapoi, se numesc amintiri. Unele ne duc înainte, se numesc visuri.* (Jeremy Irons)
 - c) *Cel mai important lucru la Jocurile Olimpice nu este să câștigi, ci să participi, așa cum în viață nu contează triumful, ci lupta. Esențial nu e să cucerești, ci să lupți bine.* (Pierre de Coubertin)
 - d) *O conversație cu un om înțelept valorează mai mult decât studierea unor cărți deosebite timp de o lună.* (Proverb chinez)

Lucrare de control evaluativă nr. 2

1. Scrieți un eseu pe tema „Retorica – artă și știință a cuvântului”.
2. Ce factori au contribuit la transformarea retoricii în epoca modernă?
3. Comentați rolul vorbirii – superioritatea ei în comunicarea umană și modelarea comportamentelor așa cum rezultă din versurile de mai jos ale lui Anton Pann.

„Din vorbă în vorbă, vorba se deschide,

Din vorbă în vorbă iese adevărul

Din vorbă se face fapta și din faptă vorba

Cuvântul e ca vântul, nu să ajunge nici cu armăsarul nici cu ogarul

De multe ori limba taie mai mult decât sabia

Limba oase n-are și oase sfărâmă [...]

Limba îndulcește, limba amărăște [...]

Vorba dulce mult aduce”.

Lucrare de control evaluativă nr. 3

1. Scrieți un eseu pe tema „Retorica și literatura”.
2. Comentați proverbele de mai jos, argumentând opiniile exprimate
 - a) *Se poate oare muri cu gândul ca viața ta a fost un lung șir de eșecuri? Va învinge acel care are răbdarea să aștepte fără să se lase ispitit de orgoliu de a acționa, când timpul nu e favorabil acțiunii.* (Marin Preda)
 - b) *Nu este răspunsul cel care luminează, ci întrebarea.* (Eugen Ionescu)
 - c) *Se spune că intelectul e dat omului ca să cunoască adevărul. Intelectul e dat omului, după părerea mea, nu ca să cunoască adevărul, ci să primească adevărul.* (Petre Țuțea)
 - d) *Primul pas pe care trebuie să îl faci ca să obții tot ce vrei de la viața este asta: Hotărăște-te ce vrei.* (Ben Stein)

Lucrare de control evaluativă nr. 4

1. Scrieți un eseu pe tema „Rolul oratoriei în societatea informațională”.
2. Care sunt semnificațiile termenilor *docere*, *delectare* și *movere* în concepția lui Cicero (cu referire la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească un discurs retoric).
3. Demonstrați că fragmentul de mai jos este un exordiu.

Domnule președinte, domnilor, nefiind prezent în momentul în care textul noii Convenții a strâmtorilor a fost admis în unanimitate, să-mi fie îngăduit în această clipă a semnării, la care am ținut să particip personal, să aduc un omagiu tuturor delegațiilor care au lucrat la elaborarea acestui instrument diplomatic care va marca o dată importantă în viața internațională.

Teste pentru evaluarea cunoștințelor

Varianta nr. 1

1. Funcțiile retoricii sunt:

- a) persuasivă, hermeneutică, euristică, pedagogică;
- b) persuasivă, ideologică, pedagogică;
- c) hermeneutică, euristică, demagogică.

2. Funcția persuasivă a retoricii se axează pe următoarele maniere de a convinge auditoriul:

- a) educația, demonstrația, argumentația;
- b) seducția, demonstrația, argumentația, manipularea;
- c) demonstrația, evoluția, argumentația, imitația.

3) Care dintre următoarele afirmații este corectă:

- a) retorica este artă și știință a elaborării discursului care și-a păstrat actualitatea de-a lungul timpului;
- b) retorica este artă și știință a elaborării discursului care și-a pierdut actualitatea de-a lungul timpului;
- c) retorica este artă a elaborării discursului care și-a păstrat actualitatea de-a lungul timpului;

4) Care dintre rectoricienii antici sunt considerați inițiatorii retoricii ca disciplină riguroasă?

- a) Cicero și Demostene;
- b) Corax și Tisia;
- c) Aristotel și Platon.

5) Ce se afla în centrul preocupărilor sofștilor?

- a) omul, capacitatea sa de cunoaștere, pe care ei o considera cu absolută;
- b) incapacitatea omului de a cunoaște lumea din jurul său;
- c) omul, capacitatea sa de cunoaștere, pe care ei o considera cu totul relativă și nesigură.

6) În care dintre seriile de mai jos sunt numai sofșți?

- a) Protagoras, Gorgias, Aristotel;
- b) Protagoras, Gorgias, Prodicos;
- c) Gorgias, Prodicos, Platon.

7) Cine este autorul afirmației: „Dincolo de această lume iluzorie, trecătoare, există o altă lume, a ideilor, eternă și imuabilă, ce constituie adevărata existență”?

- a) Platon;
- b) Aristotel;
- c) Socrate;

8) Aristotel considera ca retorica are trei izvoare:

- a) judiciar, literar, filozofic;
- b) judiciar, literar, științific;
- c) literar, filozofic, politic.

9) Care dintre seriile de mai jos cuprinde primii oratori români?

- a) Gheorghe Lazar, Petrache Poenaru, Ion Maiorescu;
- b) Gheorghe Lazar, Petrache Poenaru, Titu Maiorescu;
- c) Petrache Poenaru, Ion Maiorescu, Mihail Kogălniceanu.

10. Discursul retoric clasic este un sistem structurat în elementele:

- a) exordiu, narațiune/descriere, perorație;
- b) exordiu, narațiune/dialog, confirmare/respingere, perorație;
- c) exordiu, narațiune/descriere, confirmare/respingere, perorație.

11. Scopul exordiului este:

- a) obținerea bunăvoinței, a interesului și a atenției publicului;
- b) convingerea publicului;
- c) argumentarea unei idei.

12. Un exordiu trebuie să fie:

- a) amplu, ambiguu, simplu;
- b) simplu, onest, clar;
- c) banal, strident, clar.

13. Narațiunea/descrierea are rolul:

- a) de a informa publicul, astfel încât acesta să adere la teza oratorului;
- b) de a informa publicul, astfel încât să capteze bunăvoința acestuia;
- c) de a informa publicul, astfel încât să atragă atenția acestuia.

14. Wittgenstein spunea:

- a) lumea e lumea limbajului meu;
- b) lumea este limbajul celor din jur;
- c) lumea este un teatru.

15. Narațiunea/descrierea se caracterizează prin:

- a) subiectualitate, cantitatea de informații obținute, tehnica nonselectivă de expunere;
- b) subiectualitatea, cantitatea de informații date, indiciile care permit stabilirea unor relații, tehnica selectivă de expunere;
- c) cantitatea de informații dată, tehnica selectivă de expunere, indiciile care permit stabilirea unor relații.

16. Clasicii retoricii pretind ca narațiunea să îndeplinească trei condiții:

- a) credibilitate, probabilitate, subiectivitate;
- b) obiectivitate, probabilitate, verosimilitate;
- c) credibilitate, probabilitate, verosimilitate.

17. Autorul primei cărți de retorică clasică în limba română este:

- a) Dimitrie Cantemir;
- b) Dimitrie Gusti;
- c) Bogdan Petriceicu-Hasdeu.

18. Confirmarea este partea discursului retoric în care:

- a) utilizatorul argumentează soluția alternativă la problema de rezolvat;
- b) utilizatorul captează atenția și bunăvoința publicului;
- c) oratorul concluzionează ideile principale din discursul său.

19. După natura limbajului utilizat, discursul retoric este:

- a) poetic, categorial, conceptual, cotidian;
- b) poetic, demonstrativ, categorial, cotidian;
- c) poetic, categorial, judiciar, cotidian.

20. După materia scopului urmărit de autor, discursul retoric este:

- a) demonstrativ, deliberativ, categorial;
- b) demonstrativ, deliberativ, judiciar;
- c) deliberativ, judiciar, cotidian.

Teste pentru evaluarea cunoștințelor

Varianta nr. 2

1. După forma de adresare, discursul retoric este:

- a) oral, scris, dictat;
- b) oral, citit, memorat;
- c) oral, citit, scris.

2. Satira a III-a de M. Eminescu este un discurs:

- a) categorial;
- b) poetic;
- c) conceptual.

3. Din punctul de vedere al logicii, argumentarea reprezintă:

- a) un proces de justificare logică a unei propoziții;
- b) o demonstrație a unui adevăr;
- c) un mecanism de enunțare.

4. Din perspectiva lingvisticii, argumentarea reprezintă:

- a) o activitate de natură intelectuală prin care se captează atenția publicului;
- b) o activitate de natură intelectuală și socială prin care se justifică sau se respinge o opinie;
- c) un ansamblu de demonstrații logice.

5. Funcțiile retoricii sunt:

- a) persuasivă, hermeneutică, euristică, pedagogică;
- b) persuasivă, ideologică, pedagogică;
- c) hermeneutică, euristică, demagogică.

6. Funcția persuasivă a retoricii se axează pe următoarele maniere de a convinge auditoriul:

- a) educația, demonstrația, argumentația;
- b) seducția, demonstrația, argumentația, manipularea;
- c) demonstrația, evoluția, argumentația, imitația.

7. Ca știință, retorica a apărut într-un context:

- a) social-politic dominat de calm și înțelegere;

- b) social-politic marcat de frământări puternice;
- c) cultural favorabil dezvoltării artelor frumoase.

8. Neoretorica îi numără printre fondatori și teoreticieni pe:

- a) Chaïm Perelman, Tzvetan Todorov, Gérard Genette;
- b) Aristotel, Cicero, Gérard Genette;
- c) Chaïm Perelman, Roman Jakobson, Gérard Genette.

9. Narațiunea/descrierea are rolul:

- a) de a informa publicul, astfel încât acesta să adere la teza oratorului;
- b) de a informa publicul, astfel încât să capteze bunăvoința acestuia;
- c) de a informa publicul, astfel încât să atragă atenția acestuia.

10. Clasicii retoricii pretind ca narațiunea să îndeplinească trei condiții:

- a) credibilitate, probabilitate, subiectivitate;
- b) obiectivitate, probabilitate, verosimilitate;
- c) credibilitate, probabilitate, verosimilitate.

12. Din punctul de vedere al logicii, argumentarea reprezintă:

- a) un proces de justificare logică a unei propoziții;
- b) o demonstrație a unui adevăr;
- c) un mecanism de enunțare.

13. Din perspectiva lingvisticii, argumentarea reprezintă:

- a) o activitate de natură intelectuală prin care se captează atenția publicului;
- b) o activitate de natură intelectuală și socială prin care se justifică sau se respinge o opinie;
- c) un ansamblu de demonstrații logice.

14. Care dintre următoarele afirmații este corectă:

- a) retorica este artă și știință a elaborării discursului care și-a păstrat actualitatea de-a lungul timpului;
- b) retorica este artă și știință a elaborării discursului care și-a pierdut actualitatea de-a lungul timpului;
- c) retorica este artă a elaborării discursului care și-a păstrat actualitatea de-a lungul timpului;

15. Narațiunea/descrierea are rolul:

- a) de a informa publicul, astfel încât acesta să adere la teza oratorului;
- b) de a informa publicul, astfel încât să capteze bunăvoința acestuia;
- c) de a informa publicul, astfel încât să atragă atenția acestuia.

16. Clasicii retoricii cer ca narațiunea să îndeplinească trei condiții:

- a) credibilitate, probabilitate, subiectivitate;
- b) obiectivitate, probabilitate, verosimilitate;
- c) credibilitate, probabilitate, verosimilitate.

17. Confirmarea este partea discursului retoric în care:

- d) utilizatorul argumentează soluția alternativă la problema de rezolvat;
- a) utilizatorul captează atenția și bunăvoința publicului;
- b) oratorul concluzionează ideile principale din discursul său.

18. Din punctul de vedere al logicii, argumentarea reprezintă:

- a) un proces de justificare logică a unei propoziții;
- b) o demonstrație a unui adevăr;
- c) un mecanism de enunțare.

19. Din perspectiva lingvisticii, argumentarea reprezintă:

- a) o activitate de natură intelectuală prin care se captează atenția publicului;
- b) o activitate de natură intelectuală și socială prin care se justifică sau se respinge o opinie;
- c) un ansamblu de demonstrații logice.

20. După natura limbajului utilizat, discursul retoric este:

- a) poetic, categorial, conceptual, cotidian;
- b) poetic, demonstrativ, categorial, cotidian;
- c) poetic, categorial, judiciar, cotidian.

Teste pentru evaluarea cunoștințelor

Varianta nr. 3

1. Discursul retoric clasic este un sistem structurat în elementele:

- a) exordiu, narațiune/descriere, perorație;

- b) exordiu, narațiune/dialog, confirmare/respingere, perorație;
- c) exordiu, narațiune/descriere, confirmare/respingere, perorație.

2. Scopul exordului este:

- a) obținerea bunăvoinței, a interesului și a atenției publicului;
- b) convingerea publicului;
- c) argumentarea unei idei.

3. Un exordiu trebuie să fie:

- a) amplu, ambiguu, simplu;
- b) simplu, onest, clar;
- c) banal, strident, clar.

4. Narațiunea/descrierea are rolul:

- a) de a informa publicul, astfel încât acesta să adere la teza oratorului;
- b) de a informa publicul, astfel încât să capteze bunăvoința acestuia;
- c) de a informa publicul, astfel încât să atragă atenția acestuia.

5. Narațiunea/descrierea se caracterizează prin:

- a) subiectualitate, cantitatea de informații obținute, tehnica nonselectivă de expunere;
- b) subiectualitatea, cantitatea de informații date, indiciile care permit stabilirea unor relații, tehnica selectivă de expunere;
- c) cantitatea de informații dată, tehnica selectivă de expunere, indiciile care permit stabilirea unor relații.

6. Clasicii retoricii pretind ca narațiunea să îndeplinească trei condiții:

- a) credibilitate, probabilitate, subiectivitate;
- b) obiectivitate, probabilitate, verosimilitate;
- c) credibilitate, probabilitate, verosimilitate.

7. Confirmarea este partea discursului retoric în care:

- a) utilizatorul argumentează soluția alternativă la problema de rezolvat;
- b) utilizatorul captează atenția și bunăvoința publicului;
- c) oratorul concluzionează ideile principale din discursul său.

8. După natura limbajului utilizat, discursul retoric este:

- a) poetic, categorial, conceptual, cotidian;
- b) poetic, demonstrativ, categorial, cotidian;
- c) poetic, categorial, judiciar, cotidian.

9. După materia scopului urmărit de autor, discursul retoric este:

- a) demonstrativ, deliberativ, categorial;
- b) demonstrativ, deliberativ, judiciar;
- c) deliberativ, judiciar, cotidian.

10. După forma de adresare, discursul retoric este:

- a) oral, scris, dictat;
- b) oral, citit, memorat;
- c) oral, citit, scris.

11. Satira a III-a de M. Eminescu este un discurs:

- a) categorial;
- b) poetic;
- c) conceptual.

12. Autorii Retoricii generale disting patru clase de figuri:

- a) metaplasme, metatexe, metasememe, metalogisme;
- b) metafore, metatexe, metasememe, metalogisme;
- c) metabole, metafore, metasememe, metalogisme.

13. Ce sunt metasememele?

- a) figuri formale;
- b) figuri de sintaxă;
- c) figuri care conțin modificări semantice.

14. Ce sunt tropii ?

- a) figuri de gândire;
- b) figuri formale;
- c) figuri care conțin modificări semantice.

15. Aliterația este:

- a) figură de sunet propriu-zisă realizată prin repetarea unor elemente vocalice sau consonantice;

- b) figură de sunet propriu-zisă realizată prin repetarea unor elemente silabice ;
- c) figură de sunet propriu-zisă realizată prin repetarea unor cuvinte cu rezonanță apropiată dar cu sens diferit.

16. Cine este autorul lucrării Noua retorică?

- a) Aristotel
- b) Chaim Perelman
- c) Roman Jakobson

17. Noua retorică nu mai este arta vorbirii elegante, ci:

- a) arta de vorbi frumos;
- b) teoria comunicării persuasive;
- c) arta discursului științific.

18. Termenul „argumentare” acoperă sfera conceptuală a unui domeniu aflat la intersecția retoricii cu:

- a) logica și lingvistica;
- b) filosofia și literatura;
- c) logica și literatura.

19. Care dintre următoarele afirmații este corectă:

- a) retorica este artă și știință a elaborării discursului care și-a păstrat actualitatea de-a lungul timpului;
- b) retorica este artă și știință a elaborării discursului care și-a pierdut actualitatea de-a lungul timpului;
- c) retorica este artă a elaborării discursului care și-a păstrat actualitatea de-a lungul timpului.

20. Din perspectiva lingvisticii, argumentarea reprezintă:

- a) o activitate de natură intelectuală prin care se captează atenția publicului;
- b) o activitate de natură intelectuală și socială prin care se justifică sau se respinge o opinie;
- c) un ansamblu de demonstrații logice.

Teste pentru evaluarea cunoștințelor

Varianta nr. 4

Autorii Retoricii generale disting patru clase de figuri:

- a) metaplasme, metatexe, metasememe, metalogisme;
- b) metafore, metatexe, metasememe, metalogisme;
- c) metabole, metafore, metasememe, metalogisme.

2. Ce sunt metasememele?

- a) figuri formale;
- b) figuri de sintaxă;
- c) figuri care conțin modificări semantice.

3. Ce sunt tropii ?

- a) figuri de gândire;
- b) figuri formale;
- c) figuri care conțin modificări semantice.

4. În antichitate retorică interpretează figurile ca fiind:

- a) moduri de a vorbi îndepărtate de cele naturale sau obișnuite;
- b) moduri de a vorbi naturale, obișnuite;
- c) o formă lingvistică ce poate fi izolată.

5. Ce tip de argument este prezent în enunțul „Așa cum ochii liliacilor sunt orbiți de lumina zilei, tot așa inteligența este uimită de lucrurile cele mai evidente” (Aristotel – Retorica)?

- a) analogie;
- b) argumentul autorității;
- c) argumentul dublei ierarhii.

6. Care din definițiile de mai jos se referă la argument?

- a) variabilă independentă a funcției predicative, care indică obiectele și indivizii de care depind proprietățile și relațiile;
- b) o similitudine de structură între domeniul sensibil și cel inteligibil;
- c) posibilitatea minimalizării unui efect considerat doar consecință.

7. Argumentarea se supune întotdeauna:

- a) legilor adecvării contextuale;

- b) legilor structurării textuale;
 - c) normelor locale.
8. Din punctul de vedere al logicii, argumentarea reprezintă:
- a) un proces de justificare logică a unei propoziții;
 - b) o demonstrație a unui adevăr;
 - c) un mecanism de enunțare.
9. Care dintre afirmațiile de mai jos sunt adevărate?
- a) Un silogism este compus din trei și numai trei termeni.
 - b) Un silogism este compus din doi și numai doi termeni.
 - c) Un silogism este compus din patru și numai patru termeni.
10. Ce este raționamentul?
- a) Raționamentul reprezintă asamblarea argumentelor într-o structură coerentă.
 - b) Raționamentul reprezintă asamblarea argumentelor într-o structură incoerentă.
 - c) Raționamentul reprezintă o aserțiune care poate fi afirmată sau negată.
11. Cum poate fi definită inferența?
- a) proces de trecere de la premise la concluzie/ relație între premise și concluzie;
 - b) proces de trecere de la premise la argument/ relație între premise și argumente;
 - c) proces de trecere de la argument la concluzie/ relație între argumente și concluzie.
12. Ce este deducția?
- a) Metodă de raționament prin care propozițiile sunt stabilite nu printr-o observație directă a faptelor, ci prin referire la alte propoziții deja stabilite.
 - b) Asamblarea argumentelor într-o structură coerentă.
 - c) Un sistem logic constituit din trei propoziții.
13. După materia scopului urmărit de autor, discursul retoric este:
- a) demonstrativ, deliberativ, categorial;

- b) demonstrativ, deliberativ, judiciar;
- c) deliberativ, judiciar, cotidian.

14. După forma de adresare, discursul retoric este:

- a) oral, scris, dictat;
- b) oral, citit, memorat;
- c) oral, citit, scris.

15. Satira a III-a de M. Eminescu este un discurs:

- a) categorial;
- b) poetic;
- c) conceptual.

16. Autorii Retoricii generale disting patru clase de figuri:

- a) metaplasme, metatexe, metasememe, metalogisme;
- b) metafore, metatexe, metasememe, metalogisme;
- c) metabole, metafore, metasememe, metalogisme.

17. Ce sunt metasememele?

- a) figuri formale;
- b) figuri de sintaxă;
- c) figuri care conțin modificări semantice.

18. Ce sunt tropii ?

- a) figuri de gândire;
- b) figuri formale;
- c) figuri care conțin modificări semantice.

19. Enunțul Dacă nu plouă, ies afară. Nu plouă atunci ies afară este:

- a) silogism ipotetic;
- b) silogism alternativ;
- c) silogism categoric.

20. Cine sunt fondatorii neoreticiei?

- a) Chaïm Perelman și Lucie Olbrechts-Tyteca;
- b) Chaïm Perelman, Tzvetan Todorov, Gérard Genette;
- c) Aristotel, Cicero, Gérard Genette.

Activități de seminar

Comentați una dintre afirmațiile de mai jos:

- 1) Dacă nu pricepem ceva, să zicem mai bine că nu pricepem decât să-i dăm o explicație falsă. (M. Eminescu)
- 2) Caracterul unei școli bune e ca elevul să învețe în ea mai mult decât i se predă, mai mult decât știe însuși profesorul. (M. Eminescu)
- 3) A fi liber înseamnă, mai întâi de toate, a fi responsabil de propriul tău destin. (M. Eliade)
- 4) Omul nu este decât o trestie, cea mai slabă din natură; dar este o trestie gânditoare. (B. Pascal)
- 5) Cultura e un scop, nu expresia a tot ce avem mai bun în noi. (M. Preda)
- 6) În orice se poate trișa, dar nu în dragoste. (M. Preda)
- 7) Când suntem fericiți, suntem liberi! (M. Preda)
- 8) Prin gândire putem descoperi în noi lumina. (M. Preda)
- 9) Omul e o speranță care nu se poate împlini. (M. Preda)
- 10) Amănuntele aduc perfecțiunea, iar perfecțiunea însăși este departe de a fi un amănunt. (Michelangelo)
- 11) Cine nu știe să tacă nu știe nici să vorbească. (Cicero)
- 12) Trebuie să trăiești multă vreme ca să devii tânăr. (P. Picasso)
- 13) Scriitorul nu trebuie să părăsească omul, chiar dacă omul, sătul de propriile sale fapte, n-ar dori să i se pună în față o oglindă să-și vadă în ea chipul.
- 14) Se poate oare muri cu gândul ca viața ta a fost un lung șir de eșecuri? Va învinge acel care are răbdarea să aștepte fără să se lase ispitit de orgoliu de a acționa, când timpul nu e favorabil acțiunii. (M. Preda)

- 15) Nu este răspunsul cel care luminează, ci întrebarea. (Eugen Ionescu)
- 16) Se spune că intelectul e dat omului ca să cunoască adevărul. Intelectul e dat omului, după părerea mea, nu ca să cunoască adevărul, ci să primească adevărul. (Petre Țuțea)
- 17) Liberarea omului e partea divină din el. (Petre Țuțea)
- 18) Cine n-a făcut niciodată vreo greșeală, n-a încercat nimic nou. (A. Einstein)
- 19) Cel mai important e să nu încetezi de a-ți pune întrebări. Curiozitatea are motivele sale pentru a exista. (A. Einstein)
- 20) Bunul simț e colecția de prejudecăți dobândite până la vârsta de 18 ani. (A. Einstein)
- 21) Cine nu știe să tacă nu știe nici să vorbească. (Anton Pann)
- 22) Inteligența fără ambiție este o pasăre fără aripi. (Salvador Dali)
- 23) Nu-ți fă griji cum să fii modern. Din păcate, să fii modern este singurul lucru care, orice ai face, nu-l poți evita. (Salvador Dali)
- 24) Cei care nu vor să imite pe nimeni, nu produc nimic. (Salvador Dali)
- 25) A fi liber înseamnă, mai întâi de toate, a fi responsabil de propriul tău destin. (M. Eliade)

Індивідуальні завдання

De scris și de prezentat comunicări pe temele date.

1. Contribuția Romei antice la dezvoltarea retoricii ca practică și știință
2. Conștiința retorică: trecut și prezent (de la Iliada la lingvisticile enunțiative și pragmatice).
3. De la arta “de a vorbi bine” la disciplina care studiază vorbirea figurată.
4. Definierea figurii în neoretorică. Figura ca “tehnică și viziune a lumii”.
5. Definiții și delimitări ale retoricii.
6. Elocința antică și argumentarea neoretorică
7. Evoluția obiectului de studiu al retoricii.
8. Figură – trop – metabolă: *relație sinonimică vs. relație general - particular.*
9. Istoria preocupărilor pentru studierea retoricii ca artă și ca știință a cuvântului.
10. Neoretorica americană. Retorica psihologică. Retorica genurilor.
11. Neoretorica franceză. Explorarea rațiunii “concrete”.
12. Operația retorică – procedeul fundamental prin care se obțin figurile
13. Oratorul – figura centrală a retoricii
14. Orientarea generică și pragmatică a retoricii.
15. Originea juridico-politică, generică și pragmatică a retoricii.
16. Primele manuale de retorică și aplicabilitatea lor în activitatea comunicațională.
17. Problematika filosofică: teoria argumentării și persuasiunii.
18. Problematika filozofică și problematica artistică în neoretorică
19. Probleme ale definirii și periodizării neoretorii
20. Problematika filosofică. Studiul tehnicilor discursive.
21. Quadripartita ratio – cele patru moduri fundamentale care pot schimba aspectul normal al vorbirii.

22. Retorica de tip ciceronian a Renașterii.
23. Retorica în Evul Mediu și în Renaștere.
24. Retorica în Grecia antică.
25. Retorica în învățământul modern: tradiții și perspective.
26. Retorica și alte științe
27. Retorica și filozofia. Cunoașterea bazată pe verosimil vs. cunoașterea bazată pe adevăr și certitudine logică.
28. Retorica și poetica. Știința „textului neliterar” vs. știința „textului literar”.
29. Retorica și stilistica. De la arta “de a vorbi bine” la disciplina care studiază vorbirea figurată.
30. Rolul figurii în argumentația oratorică
31. Studiul tehnicilor discursive. Problematika artistică.
32. Teoria argumentării și teoria persuasiunii. Teorii comunicaționale
33. Teoria elocinței și a compoziției discursului. Teoria argumentației
34. Teoria și practica argumentării în retorică
35. Tipologia discursurilor (în Retorica lui Aristotel)
36. Toposuri și strategii argumentative
37. Utilitatea și obiectul retoricii. Funcțiile retoricii.
38. Corectitudinea oratorului. Relația orator-auditor.
39. Modalități de construire a discursului. Strategii comunicaționale.
40. Structura discursului de tip clasic: exordiu, narațiune, argumentare, perorație

BIBLIOGRAFIE

1. Aristotel, Retorica, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004
2. Beccaria Gian Luigi (edit.), Dicționar de lingvistică și filologie, metrică, retorică, Torino, Einaudi, 2004
3. Bourdieu Pierre, Limbaj și putere simbolică, București, Art, 2012
4. Ciulei, Tomiță, Logică, argumentare și retorică: de la rațiunea teoretică la rațiunea practică în discursul public, Editura Lumen, Iași, 2014
5. Commarmond G., Exiga A., Arta de a comunica și de a convinge, București, Ed. Polirom, 2003
6. Dobrescu, Emilian, Sociologia comunicării, Editura Victor, București, 1998
7. Ducrot, Oswald, Jean-Marie Schaeffer, Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului, Editura Babel, București, 1996
8. Ghimpu, Sanda;Țiclea, Alexandru; Bistriceanu, Cornel, Introducere în retorică, Editura, București, 2002
9. Guliciuc, Viorel, Introducere în teoria și practicile comunicării. Partea I, Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2000
10. Lohisse, Jean, Comunicarea. De la transmiterea mecanică la interacțiune, Iași, Polirom, 2002
11. Mihai Gh., Retorica tradițională și retorici moderne, București, BIC ALL, 1998
12. Mucchielli A., Arta de a influența. Iași, Polirom, 2002.
13. Perelman, Chaim, O. și Tyteca, L. O., Tratat de argumentare. Noua Retorică, Edit. Universității AIC, Iași, 2012

14. Rovența-Frumușani, Daniela, *Argumentarea. Modele și strategii*, Editura ALL, București, 2000
15. Rybacki K. C., Rybaki D. J., *O introducere în arta argumentării*, Polirom, 2004
16. Săvulescu, Silvia, *Retorică și teoria argumentării*, București, Editura Comunicare.ro, 2003
17. Săvulescu, Silvia, *Retorică și teoria argumentării*, București, Editura Comunicare.ro, 2003
18. Stoianovici Drăgan, *Argumentare și gândire critică*, București, Editura Universității din București, 2005
19. *Terminologie poetică și retorică*, Editura Universității “Al. I. Cuza”, Iași, 1994
20. Țiclea, Alexandru. *Retorica*, București, Universul juridic, 2008

Навчальне видання

РИТОРИКА

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
(румунською мовою)**

Укладач Вринчану Ф.Д.